

TÜRKİYE’DE ADALET HARCAMALARININ UZLAŞTIRMA UYGULAMALARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ*

M. Kemal Bostan¹, Onur Deđirmenci²

Öz

Kamu harcamaları, toplumsal ilişkilerde müşterek ihtiyaçların karşılanması amacıyla, devletin kamu kurum ve kuruluşları tarafından sunulan mal ve hizmetlerin mali karşılığı olarak nitelendirilmektedir. İhtiyaçlar ve bu amaçla gerçekteştirilen hizmetler; faydasından yoksun bırakılmayan, piyasada alım satıma konu edilemeyen, tüketiminde ortak ihtiyaçların gözetildiği mal ve hizmetler ise tam kamusal mal ve hizmet olarak sınıflandırılmaktadır. Çalışmanın odak noktasını oluşturan adalet harcamaları, bu konudaki örneklerden biridir. Adalet hizmetlerinin sunumunda “Onarıcı Adalet” anlayışının esas alındığı uygulamalarla sağlanan faydanın artırılması, uyuşmazlık yaşayan taraflar ve ağır iş yüküne sahip mahkemeler açısından etkinlik ve verimlilik sağlayacaktır. Alternatif çözümlerinden biri olan uzlaştırma müessesesi, çalışmada bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Harcamaları, Adalet Hizmeti, Onarıcı Adalet, Alternatif Çözüm Yolları, Uzlaştırma.

Jel Kodları: H50, K10.

EVALUATION OF JUSTICE EXPENDITURES WITHIN THE CONTEXT OF RECONCILIATION IN TURKEY

Abstract

Public expenditures are defined as the financial compensation for the goods and services offered by the public institutions and organizations of the state in order to meet the common needs in social relations. Needs and services performed for this purpose; goods and services that cannot be deprived of their utility, cannot be traded on the market, and in which common needs are taken into account in consumption, are classified as full public goods and services. Justice expenditures, which are the focus of the study, are one of the examples in this regard. Increasing the benefit provided by applications based on the understanding of “Restorative Justice” in the provision of justice services will ensure efficiency and efficiency in terms of parties to disputes and courts with heavy workload. Reconciliation institution, which is one of the alternative solutions, is evaluated in this context in this study.

Keywords: Public Expenditures, Justice Services, Restorative Justice, Alternative Dispute Resolutions, Reconciliation.

Jel Codes: H50, K10.

* Bu çalışma Dr. Öğr. Üy. M. Kemal BOSTAN danışmanlığında Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı’nda Onur DEĞİRMENCİ tarafından yazılan “Türkiye’de Adalet Harcamalarının Uzlaştırma Uygulamaları Bağlamında Değerlendirilmesi” adlı tezden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, mkemalbostan@kku.edu.tr, 0000-0003-2012-656X

² Maliye Bilim Uzmanı, a.onurdegirmenci@gmail.com, 0000-0003-4079-6501

1. Giriş

Toplumun en önemli düzenleyici ve denetleyici mekanizması olan devlet kurumu, toplumun temel gereksinimleri olan sağlık, güvenlik, eğitim ve adalet gibi sektörlerde varlığını göstermektedir. Yapılan hizmetin kamusal mal ve hizmet olarak nitelendirilmesi, hizmetin devlete bağlı kurumlarca gerçekleştirilmesine bağlıdır. Devlet btcesinden yapılan harcamalar kamusal harcama niteliği taşırken bu harcamaların gerekçesi olan faaliyetler ise kamusal mal ve hizmetleri oluşturmaktadır.

Sosyal devlet anlayışıyla hareket eden devletler çalışma ve faaliyetlerinde kamusal hizmetlere büyük önem vermektedir. Kamusal hizmetler aynı zamanda devletin sosyo-ekonomik hayata önemli bir müdahale aracı olarak da kullanılmaktadır. Devletin tüzel kişiliğini temsil eden kurum ve kuruluşlarca yürütülen faaliyetler ile toplumsal düzene katkı sağlamak, toplumun ortak ihtiyaçlarını karşılamak amaçlanmaktadır. Kamusal hizmetler içerisinde, toplumsal barış ve güvenliğin sağlanmasında önemli bir yeri bulunan, aynı zamanda çalışmada üzerinde durulan adalet hizmetleri, farklı demografik yapıların yanında sosyo-ekonomik farklılıkların artması ile bireyler ve gruplar arası uyuramazlıkların zmlenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Adalet hizmetleri denilince akla ilk gelen kurum mahkemelerdir. Yargı sürecinde nihai kararı veren mahkemeler, toplumun yaşadığı uyuramazlığı yine toplumun belirlediği hukuk kuralları çerçevesinde zmlenmeye çalışmaktadır. Fakat çalışmada üzerinde durulan mahkeme süreçlerinin gerek taraflar gerekse kamu hizmeti sunan kurumlar üzerinde maddi ve manevi bir yüke sebep olması yapılan hizmetin etkinliği ve verimliliğini büyük lde etkilemektedir. Adalet sisteminin üzerindeki ağır iş yükünün ortadan kaldırılması için uygulanan alternatif zm yollarının katkıları pek çok çalışmada incelenmiştir. Bu uygulamalardan biri olan uzlaştırma müessesesinin yargı sistemindeki yerinin yanında uyuramazlık yaşayan tarafların yargı sürecinde oluşacak yükü nasıl ortadan kaldıracadığına dair tespitler ilerleyen bölümde açıklanmıştır.

Uyuramazlık yaşayan tarafların yargı sürecinde karşılaştıkları zorluklar yargılama giderleri ile örnek suç fiilleri üzerinden incelenmiştir. Fail ile mağdur arasında yaşanan uyuramazlığın; geleneksel yargılama sürecine başvurulması ile mahkeme sürecine dâhil olmadan uzlaştırma müessesesine başvurulması arasında meydana gelen farklar örnek olaylar işlenerek irdelenmiştir.

2. Kamusal Mal ve Hizmet Teorisi İçinde Adalet Hizmeti

Toplumun kolektif gereksinimlerine göre şekillenen kamusal hizmetlerin sunumu, devletin, merkez ve yerel idari birimleri aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve “kamu hizmeti” olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu gereksinimlerin karşılanması için katlanılan giderler ise “kamu harcamaları” olarak adlandırılmaktadır (Akdoğan, 2011: 39- 62).

Halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak, kamu otoriteleri tarafından gerçekleştirilen hizmetlerin sonucu olan bu harcamalar, özellikle devlet için vazgeçilmez harcamalardandır. Maliyenin başlangıç ilkelerinden olan “devlet önce harcar” ilkesi doğrultusunda, devletin önce temel ihtiyaçları belirleyip bte planlamalarında da giderlerini gelirlerinden önce ele alması çoğu ülkenin bte planlamalarında benimsenmiş bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Işık, 2014: 96).

Analitik bte sınıflandırmasının fonksiyonel dağılımına göre adalet hizmetlerine 03 fonksiyonel kodunda, “Kamu Düzeni ve Güvenlik Hizmetleri” başlığının altında yer verilmiştir. Güvenlik, mahkeme ve cezaevi idaresi hizmetleri gibi adaleti tesis etmeye yönelik hizmetler bu kapsamda incelenmektedir.

Ekonomik sınıflandırmaya göre adalete yönelik yapılacak hizmet harcamaları ise personel giderleri, mal ve hizmet alım giderleri, yedek denekler, cari transferler ve diğer gider kalemlerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda adalet hizmetlerinin taraflar arası uyuzmazlıkların giderilmesine dönük mahkeme hizmetlerinin ötesinde, adaleti sağlamaya yönelik her türlü altyapı hizmetini de kapsadığı görülmektedir.

Devlet, toplumun temel ihtiyaçlarını karşılarken, yüksek maliyetlere katlanabilmekte, tarafsız ve adaletli bir tutum içerisinde kr amacı gütmeden, toplumsal faydayı önceleyerek tam kamusal mal ve hizmetlerin sunumunu gerçekleştirmektedir.

Tam kamusal mal ve hizmetlerin sunumunda kamusal tasarruf uygulamalarının ilgili konularda aksamalara neden olabileceği düşünüldüğünde, hizmet sunumunda etkinlik kavramı ön plana çıkmaktadır. Adalet hizmetleri kapsamında etkinliğin belirleyicileri ise ekonomik, beşerî, kurumsal, teknolojik altyapının yanı sıra yargılama usulleri, davalara ayrılan sreler, hâkim ve savcı başına düşen dosya sayısı ile bağımsız ve tarafsız mahkemelerin varlığıdır (Egeli ve Yaşa, 2017: 86). Çalışmanın odak noktasındaki uzlaştırma messesisi, adalet harcamalarının etkin ve verimli bir şekilde sunumunu gerçekleştirmek amacı ile mahkeme hizmetleri sonucu oluşan harcamaların miktarını azaltabileceği ilerleyen bölümlerdeki örnekler üzerinden ortaya konulmaktadır. Bunun sonucunda adaletin daha etkin bir şekilde sunulmasını

sağlamak için uzlaştırma müessesesinin kurulması yine mahkeme harcamalarının azaltılmasına ve adaletin onarıcı bir şekilde taraflara sunulmasına büyük katkı sağlayacaktır.

3. Türkiye’de Adalet Hizmetlerinin Personel Yapısı

Adalet hizmetleri sunan kurumların iş yüküne bağlı olarak personel sayıları da farklılık göstermektedir. Yine iş yükünü dağıtmaya yönelik kurumların görev ve sorumluluklarının sınırlanması, kurum sayılarındaki artışla birlikte personel sayılarının artışına da sebep olmaktadır. Bu sebepten personellerin sayısı ve niteliği büyük önem taşımaktadır.

2016-2022 yıllarına ait hâkim ve savcı sayıları Tablo 1’de verilmiştir. Görüldüğü üzere iş yükü ve niteliği doğrultusunda hâkim ve savcıların sayıları farklılaşabilmektedir. Türkiye’de 2022 yılı itibariyle toplam 22.861 hâkim ve savcının görev yaptığı görülmektedir.

Tablo 1: Kurumlar Bünyesinde Toplam Hâkim ve Savcı Sayıları

Adalet Hizmeti Sunan Kurumlar	Hâkim ve Savcı Sayısı						
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Adalet Bakanlığı	370	371	361	330	311	304	327
Anayasa Mahkemesi	15	8	13	12	13	11	11
HSK	163	183	194	211	215	221	238
Yargıtay	936	1040	1241	1320	1373	1062	1014
Danıştay	504	477	499	475	470	492	478
Bölge Adliye Mahkemeleri	-	1210	1475	1867	2190	2480	2600
Bölge İdari Mahkemeleri	-	333	349	357	384	415	450
Adli Yargı İlk Derece	12404	11245	13941	14712	15506	16499	16446
İdari Yargı İlk Derece	1547	1229	1354	1345	1310	1316	1297
TOPLAM	15.945	16.101	19.427	20.629	21.772	22.800	22861

Kaynak: Hâkimler ve Savcılar Kurulu, **2022 Yılı Faaliyet Raporu**, s. 88-89.

Tablo 1’de görüldüğü üzere Türkiye’de hâkim ve savcıların en fazla görev aldığı merci adli yargı olarak görülmektedir. Bunun sebebi görev alanının genişliğiyle orantılı olarak iş yoğunluğudur. En düşük hâkim ve savcı sayısına sahip yargı organı ise Anayasa Mahkemesidir. Üst yargı merci olmasıyla birlikte daha önemli ve yüksek davalara bakması hâkim ve savcı sayılarının da düşük olmasını sağlamıştır. Asıl değinilmesi gereken husus personel sayılarının yetersizliğidir. Bu konuda incelenmesi gereken husus ise hâkim ve savcı başına düşen dava dosyalarının miktarıdır.

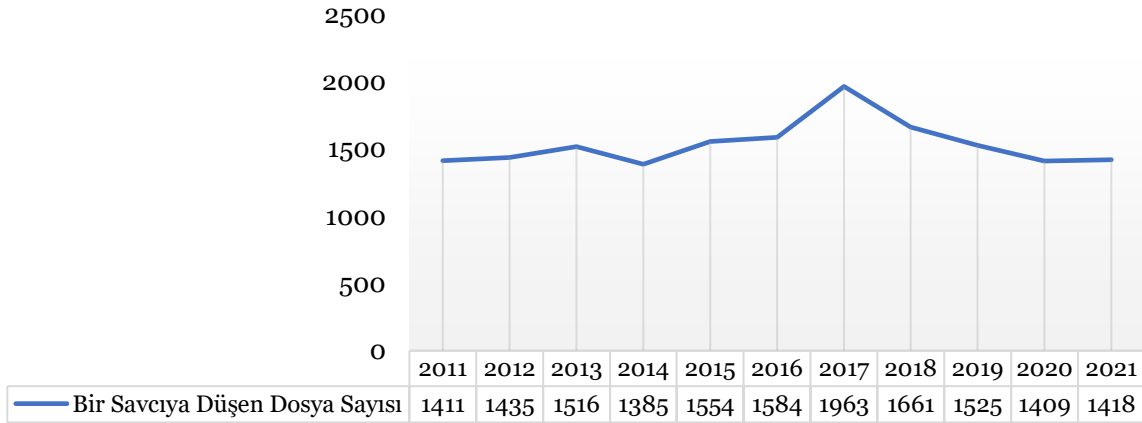
Tablo 2: Yıllar Bazında Hâkim ve Savcı Sayısı (2016-2021) (Bin kişi)

Yıl/ Meslek Türü	Hâkim	Savcı	Toplam
2016	11117	4828	15945
2017	11247	4854	16101
2018	13356	6071	19427
2019	14064	6565	20629
2020	14909	6863	21772
2021	15309	7491	22800
2022	15434	7428	22862

Kaynak: Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 2022 Yılı Faaliyet Raporu, s.91.

Yıllar bazında hâkim ve savcı sayılarındaki değişimleri ayrı ayrı incelediğimizde, adalet hizmetlerinin daha iyi sunulabilmesi amacı ile personel sayılarında da artışa gidildiği görülmektedir.

Grafik 1: Türkiye’de Yıllara Göre Adli Yargıda Savcı Başına Düşen Dosya Sayısı

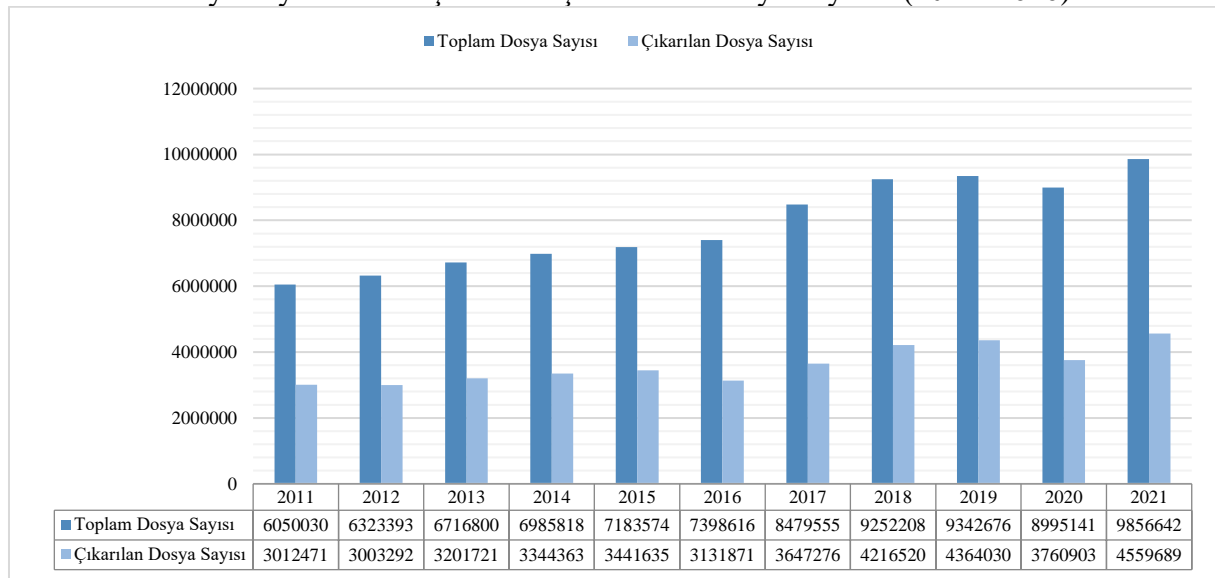

Kaynak: T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2019** s.4 ve **2021** s.4'ten, yararlanılarak oluşturulmuştur.

Bir Cumhuriyet Savcısı suç eyleminin gerçekleştiği bilgisine ulaştığından itibaren kamu davasını açar ve adli kolluk kuvvetlerinin destekleriyle işin gereğini araştırmaya başlar. Mevzu bahis olayın aciliyetine göre kolluk kuvvetlerine yazılı ve sözlü emirlerin verilebilmesi Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 160/1 ve 161/2 maddelerinde hüküm altına alınmıştır. Sürece ilişkin konuların prosedürel olarak açık ve net bir şekilde kanunda belirtilmesine rağmen, bir olayın çözümlenme sürecinin uzayabildiği gözlemlenmektedir.

Bu durum, Grafik 1’de görüldüğü üzere 2021 yılında Adli Yargıda¹ bir savcıya 1418 dosyanın düşmesi iş yükü ve yoğunluğunu açıkça göstermektedir. Bu dosyalar geçmiş adli yıldan devredenler ile o yıl gelen dosyalardan oluşmaktadır. Bir yıl içinde tamamlanamayan dosyaların bir sonraki adli döneme sarkması nedeniyle iş yükünün ve yoğunluğunun eskiye nazaran daha da artırması söz konusudur. Grafik-1’ de gördüğümüz veriler geçen seneden bir sonraki seneye sarkan dosya sayılarını da içermektedir. Özellikle 2017² yılı itibariyle dosya sayılarının düşüşe geçtiğini adalet alanında yapılan reformların savcılar üzerindeki iş yükünü azalttığını görülmektedir.

Grafik 2: Yıllar İtibariyle Adli Yargıda Cumhuriyet Başsavcılıklarına Gelen Soruşturma Dosya Sayılarına Karşılık Sonuçlandırılan Dosya Sayıları (2011- 2020)

Kaynak: T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Müdürlüğü, **Adli İstatistikler 2018**, s.4 ve **2021** s.12’den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Adalet hizmetlerinin sunumunda, dikkat edilmesi gereken durum etkinlik ve verimliliğin sağlanabilmesidir. Grafik 2’de 2011-2021 yılları arasında adli yargıya ulaştırılan dava dosyası ile çıkarılan dava dosya sayıları verilmiştir. Yıllar bazında doğrusal bir biçimde artış gözlemlenen dava sayılarına karşılık çözümlenen ve elden çıkarılan dava dosya sayılarının azlığı da göze çarpmaktadır. 2019 yılında 9 milyon 342 bin toplam dosya sayısına karşın 4 milyon 364 bin dava dosyasının elden çıkarılması ortalama %46 bir başarı sağlandığını göstermektedir. Geriye kalan %54’lük kısım ise beklemekte ve yargının üzerinde kambur misali yük oluşturmaktadır.

2018 yılında 5.571 savcı 9.252.208 dosya içerisinde 4.216.520 dosyayı sonuçlandırmış bulunmaktadır. Sonuçlandırılmayan dosyalar ise bir sonraki yargı yılına sarmıştır. Bu durum

¹ Uzlaşma kapsamına giren uyuşmazlıkların yoğunluğunun adli yargıda yargılama sürecine dahil ediliyor olması nedeniyle adli yargıda savcı başına düşen sayıların verilmesi yeterli görülmüştür. Bölge idare mahkemeleri ve Yargıtay’da dosya sayıları da dikkate alındığında savcı başına düşen dosya sayıları daha da fazla olmaktadır.

² 2016’dan 2017 yılına geçerken, bir savcıya düşen dosya sayısındaki artışın en büyük sebebinin 15 Temmuz 2016 yılında gerçekleşen kalkışma girişiminden kaynaklandığını söylemek mümkündür.

ise adalet hizmetlerinin gecikmesine ve yığılma sonucu artan görev yükünün verimliliği azaltmasına sebep olmuştur (Adli İstatistikler, 2019: 4). 2019 senesindeki savcı sayısı 6.572'dir. 2019 yılında bir savcının bir yılda aldığı dosya sayısının 1.525 olduğu düşünüldüğünde yükün nedenli ağır olduğu ortaya çıkmaktadır (Adli İstatistikler, 2019: 1).

Tablo 3: Yıllar Bazında Türkiye Nüfusu ve Hâkim Sayıları

Yıllar	Nüfus	Tüm Hâkimlerin Sayısı	Yıl İçerisinde 1 Milyon Dosyaya Düşen Hâkim Sayısının Nüfusa Oranı
1997	62.865.574	5.612	8,92
2000	67.803.927	5.901	8,7
2007	70.586.256.	6.948	9,84
2008	71.517.100	7.122	9,96
2009	72.561.312	7.346	10,12
2010	73.722.988	7.422	10,07
2011	74.727.269	7.671	10,27
2012	75.627.384	8.134	10,76
2013	76.667.864	8.910	11,62
2014	77.695.904	9.782	12,59
2015	78.741.053	9.821	12,47
2016	79.814.871	11.117	13,92
2017	80.810.525	11.247	13,91
2018	82.003.882	13.356	16,29
2019	83.154.997	14.064	16,91
2020	83.614.362	14.909	17,83
2021	84.680.273	15.309	18,07
2022	85.279.553	15.434	18,01

Kaynak: Hâkimler ve Savcılar Kurulu, 2022 Yılı Faaliyet Raporu, s.87.

Tablo 3'te Türkiye nüfusunun artmasına karşılık hâkim sayılarında da artış olduğunu görülmektedir. Bu durum nüfusun artmasıyla birlikte toplumsal uyumsuzlukların da arttığını ve bu doğrultuda personel sayılarında da artış olduğunu göstermektedir.

Hâkim sayılarında gözle görülen artış, artan yargı yüküne istinaden personel sayılarında artışa gidildiğini göstermektedir. Bu ağır yükün gittikçe artması etkin ve verimli bir adalet hizmetini büyük ölçüde engelleyecek bir unsur teşkil etmektedir. Bu sebepten yargının ve idarenin yükünü azaltmak için geleneksel yargı yolları dışında uygulanacak alternatif çözüm yolları önemli görülmektedir.

İlerleyen başlıklarda görüleceği üzere "Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları" bu doğrultuda adalet hizmetlerine büyük katkı sağlamaktadır. Örneğin; geleneksel yargılama yollarından farklı uzlaştırma müessesesi minvalinde hâkime intikal ettirilecek dosyanın uyuşmazlık yaşayan tarafların mahkeme sürecine girmeden anlaşmaları için uzlaştırma müessesesine yönlendirilmesi, uzlaşılabilirliği takdirde hâkimin ve ilgili mahkemenin iş yükünü hafifletmektedir. İlerleyen bölümlerde uzlaştırmaya yönelik detaylı incelemeler yer almaktadır.

4. Adalet Hizmetleri Altında Sağlanan Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemleri

Uzlaştırma müessesesi, arabuluculuk, tahkim, müzakere gibi alternatif çözüm yolları, tarafları; mahkeme yoluna gidilmesi durumunda katlanacakları ağır külfetten kurtarmakta ve failin (sanık) topluma geri kazandırabilmesinde önem arz etmektedir.

Şekil 1: Alternatif Çözüm Yolları

Not: Tarafımızca oluşturulmuştur.

Yukarıdaki şekilde alternatif çözüm yolları verilmiştir. Diğer alternatif çözüm yollarına kısaca değinildikten sonra incelememizin odağındaki uzlaşma müessesesinin açıklanmasına geçilecektir.

Arabuluculuk: Uyuşmazlık yaşayan tarafların görüşme ve müzakerelerini temin etmek amacıyla bir araya gelmesinin sağlandığı, tarafların çözüme ulaşamadıkları durumda çözüm önerisi getirebilen uzmanlık eğitimi almış tarafsız ve bağımsız kişilerin nezaretinde yürütülen bir çözüm yöntemidir. 2012 yılında yürürlüğe giren 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanununda (HUAK) uygulamaya ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Tahkim: Herhangi bir özel hukuk uyuşmazlığının tarafların tercihi veya seçimine katılarak seçilen bir veya birden fazla hakem tarafından çözüme ulaştırılmasıdır (Göksu, 2022:123-215).

Arabuluculuk-tahkim: Uyuşmazlık konusunun sulh yoluyla çözümüne dönük bu yöntemde, uzlaşamaması durumunda tahkime gidilmektedir (geniş bilgi için bkz. Demir Gökyayla, 2019).

Müzakere: İki veya daha fazla kişinin herhangi bir uyuşmazlık konusunda, taraflar açısından mâkul bir çözüm arayışı için yapılan görüşmeleri ifade etmektedir. Uzlaşma da dâhil diğer alternatif çözüm yollarının ilk ve temel aşaması olarak nitelendirilebilir (geniş kapsamlı bilgi için bkz. Sığı, 2018).

4.1. Onarıcı Adalet Anlayışının Bir Uygulaması Olarak Uzlaştırma Müessesesi

Onarıcı adalet anlayışı; suçu, suçluyu anlamanın, failin kendisini açıklama imkânının ve mümkünse suçunun telafisini sağlama şansının verilmesine olanak sağlayan bir anlayıştır. Asıl amaç ve odak noktası suçun telafisini sağlamaktır. Bu anlayış gereği fail ile mağdur çözüm sürecine aktif bir şekilde dâhil edilerek suçun sonuçları, telafileri adil olarak ve hak gözetilerek belirlenmeye çalışılır (İşten & Mert, 2018:5). Bu özellikleriyle onarıcı adalet anlayışı, tarafların vicdani tatminini amaçlayan bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir.

Suçlunun üzerine yasal yollardan ağır yükümlülüğün yüklenmesi ve toplumdan uzaklaştırılmasının aksine Onarıcı adalet anlayışı ile suçlunun meydana getirdiği mağduriyetin sonuçlarının sorumluluğunun üzerine yüklenmesi sağlanırken, daha kontrollü bir yaşam sürmeleri hususunda yardımcı olunur. Bu sayede toplum içerisinde yargının baskıcı egemenliğinin yerine daha duyarlı adalet sistemi ortaya çıkmış olacaktır (Ward ve Langlands, 2008: 356).

Mağdurun zararının maddi-manevi giderilmesi, failin hatasını anlayıp sorumluluğunu kabul etmesi ve üstlenmesi, mağdurun faille yüzleşerek vicdanının, hırsının köreltilmesi onarıcı adaletin üç temel ilkesi olarak nitelendirilmektedir (Çetintürk, 2009: 25).

4.2. Türkiye’de Uzlaştırma Müessesesi

Türkiye’de 2005 yılından bu yana önemli bir alternatif çözüm yolu olarak kullanılmakta olan uzlaştırma müessesesi, 2017 yılının Haziran ayı itibariyle önemli değişikliklere uğrayarak tekrardan yoğun bir şekilde gündeme gelmiş bulunmaktadır. Aynı zamanda Türk adalet sistemi üzerinde yapılan köklü değişikliklerle haber mecraları ve sosyal medya üzerinden de gündeme getirilen uzlaştırma hizmetine yönelik toplumsal bilinçlenme ve istihdam meydana getirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye’de her yıl artış gösteren adalet hizmeti harcamalarının önüne geçebilmek, dava dosyalarında her sene bir önceki seneden gelen yığılmaların önüne geçerek daha etkin ve verimli bir adalet sisteminin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Ceza muhakemesinde uzlaştırma “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak Uzlaştırımacı tarafından uzlaştırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini ifade eder.*” (CMKUY, m. 4/k) şeklinde tanımlanmıştır.

Belirtmek gerekir ki uzlaşma ve uzlaştırma kavramları halk içerisinde çok karıştırılan hukuki kavramlardır. Lakin uzlaşma “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle, şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar görenin Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara*

uygun anlaşmış olmalarını” (CMKUY, m. 4/j) ifade eder. Yani uzlaşma, uzlaştırma faaliyetinin olumlu sonuçlanması iken, uzlaştırma ise tarafların uzlaşma ile aralarındaki çatışmayı sona erdirme faaliyetidir.

Uzlaştırmada taraflar sürece aktif olarak katılım sağlamaktadırlar. Taraflar haricindeki üçüncü ve eğitilmiş bir kişinin yardımıyla tarafların yaşadıkları uyuşmazlığın ortak bir kazanım çevresinde çözümlenmesine çalışılır (Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, 2009: 11). Aynı zamanda uzlaştırma tarafları bir araya getirerek mağdur olanın faile karşı hırsının, kininin azaltılmasıyla birlikte, failin doğrudan cezai müeyyideye tabi tutulmadan, sebep olduğu zararı doğrudan görmesini ve telafi etmesine büyük olanak sağlamaktadır.

4.2.1. Uzlaştırmada Esas Alınan İlkeler

Uzlaştırma faaliyetinden temel alınan ilkeler Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği 5 inci maddesinde özetle aşağıdaki gibidir (CMUY, 2017: m.5):

- Uzlaştırma süreci tarafların¹ özgür iradelerine dayalı olarak ilerler ve anlaşma yapılabildiği kadar taraflar uzlaşmadan çekilebilirler.
- Tarafların temel hak ve hürriyetlerine uygun olarak, menfaatlerinin korunması esastır.
- Taraflar ve kanuni temsilcileri müzakereler sırasında, Kanunun tanıdığı temel güvencelere sahiptir, yine tarafların dil problemi ya da engellilik durumlarına ilişkin olarak CMK 202 inci maddesine ilişkin hükümlerin uygulanması söz konusudur.
- Uzlaştırma sürecinden önce taraflar, uzlaştırmacı tarafından süreçle ve sonuçlarıyla ilgili bilgilendirilirlerken beşerî ve sosyo-ekonomik özellikleri de görüşmeler süresince dikkate alınır. Bilgilendirme sürecinde bahsedilen bilgi güvenliği meselesi, uzlaştırmacı tarafından süreç sonrasında da uyulması gereken bir kural olup, ancak tarafların rızası dahilinde veya kanuni zorunluluk söz konusu olması durumunda aksi yönde hareket edilebilecektir.

4.2.2. Türkiye’de Uzlaştırma Sürecinin İşleyişi

Uzlaştırmanın sadece soruşturma evresinde gerçekleşeceği bilgisi halk arasında yaygın olmasına rağmen hem soruşturma hem de kovuşturma aşamasında gerçekleşebilmektedir (Özbek, 2005: 307). Yani uzlaştırma müessesesi sadece mahkemeye varılmadan uyuşmazlığın çözümlenmesi için bir uygulama değildir. Kovuşturma evresinde uzlaşma kapsamındaki suçun büroya gönderimi gerçekleştirilir. Uzlaşmanın sağlanması halinde davanın düşmesine hüküm

¹ Yönetmelikte taraflar; “şüpheli veya sanık ile mağdur veya suçtan zarar gören” olarak ifade edilmektedir.

verilmektedir. Edimin yerine getirilmesi ileri tarihe bırakıldığı, taksit ya da süreklilik arz ettiği takdirde hükmün açıklanması ertelenmektedir. Bu durum zamanaşımına uğramaz. Edim gerçekleşmediği takdirde hüküm verilmektedir (CMK, 254/1.2). Soruşturma evresinde uzlaştırma süreci CMK madde 253 kapsamında aşağıda özetlenmiştir:

1. Soruşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamına giren suçlar olması ve kamu davasının açılması için yeterli niteliğin bulunması durumunda uzlaştırma bürosuna gönderilmektedir.

2. Büro tarafından atanan uzlaştırmacı; mağdura, faile veya suçtan zarar görenler ile tarafların reşit olmaması durumunda kanuni temsilcilerine uzlaştırma teklifinde bulunur.

3. Uzlaştırmacı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla yapabilir. Taraflara uzlaştırma teklifi bulunulduktan 3 gün içinde tarafların karar vermesi gerekmektedir. Aksi takdirde teklif reddedilmiş sayılır (CMK, 2018: M. 253/4).

4. Uzlaştırma teklifinin sunulmasına karşı taraflara uzlaştırmanın mahiyeti ve uzlaşmanın sağlanması veya sağlanamaması durumunda tarafların katlanacağı hukuki sonuçlar açıklanmaktadır (CMK, 2018: M. 253/5).

5. Taraflar belirlenen gün ve saatte uzlaşmanın yapılacağı salonda toplanır. Salon içine sadece mağdur, fail ve uzlaştırmacının bulunması eğer birden fazla mağdur ve fail varsa hepsinin salonda bulunması bunların haricinde kimsenin (mağdurun ailesinin) salonda yer almaması gerekmektedir.

6. Uzlaşma müzakerelerinin sonuçlanması halinde bir rapor hazırlanarak uzlaştırmacının kendisine verilen belge örnekleriyle birlikte uzlaştırma bürosuna verir.

7. Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması halinde tarafların imzalarını içeren raporda uzlaşmanın ne suretle gerçekleştiği açıkça belirtilir (CMK, 2018: M. 253/15).

8. Büro ise rapor ve yazılı anlaşmaları gecikmeksizin uzlaştırmadan sorumlu Cumhuriyet Savcısına sunar. Cumhuriyet Savcısı ise uzlaştırmanın tarafların özgür iradelerine dayanarak hukuk kuralları içerisinde gerçekleştiğini belirlerse raporu soruşturma dosyasında muhafaza eder (CMK, 2018: M. 253/17).

9. Uzlaşmanın olumlu sonuçlanması ile şüphelinin edimini defaten yerine getirmesi ile birlikte kovuşturma evresi kalkar. Birlikte kararlaştırılan edimin ertelenmesi, taksitde bağlanması durumlarında ise kovuşturma evresi de ertelenmektedir (CMK, 2018: M. 253/19).

4.2.3. Uzlaştırmacılar

Onarıcı adaletin işlerliğini sağlayan ve devletin sunduğu uzlaştırma hizmetlerinin yanında bu doğrultuda hizmet eden görevlilerin varlığı ve niteliği de büyük önem taşımaktadır. Bu sebepten uzlaştırma müessesinin en önemli ana unsurlarından biri olan uzlaştırmacıların niteliği bu başlık altında incelenmektedir.

CMK'nın 253/9 maddesinde adı geçen uzlaştırmacı, gerçek veya özel hukuk tüzel kişileri arasında doğan uyuşmazlıkların kanunda belirtilen suçlar dâhilinde mahkeme yoluna gidilmeden çözümlenmesini sağlayan ve bu faaliyetleri yürüten uzlaştırmacı kimliğine sahip avukat ve hukuk öğrenimi almış görevlilerdir.

Uzlaştırmacı kimliği ile göreve başlamadan önce gerekli eğitimlerin alınması şarttır. Bu sebepten uzlaştırmacı adayları, otuz altı saati teorik, on iki saati ise uygulamalı olmakla beraber toplamda kırk sekiz ders saati eğitim almalıdırlar (CMKUY, M.50/4). Uzlaştırma eğitimi bakanlık izni bulunan kurumlarca sağlanır. Üniversiteler, Türkiye Baro Birlikleri yahut da Türkiye Adalet Akademisi yahut bakanlıklardan gerekli izinleri alan kurumlar uzlaştırmacı eğitimi veren kurumlardır (CMKUY, M.51/1).

Uzlaştırmacılar görev atamalarını Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) sistemi üzerinden takip etmektedirler. Bu sistem sayesinde gerekli dosyalar ve bilgiler uzlaştırmacılara çok kolay bir şekilde ulaştırılabilmektedir. Uzlaştırmacılar, tarafların gerekli bilgilerine çok rahatlıkla ulaşabilir ve tarafların uzlaştırmaya yönlendirilmesini sağlayan anlaşmazlığın nedenini, yaşanmışsa dava süreçleri hakkındaki bilgilere, yine tarafların iletişim bilgilerine bu sistem üzerinden ulaşabilmektedir. Uzlaştırma faaliyetlerine yönelik denetim ve performans kayıtları tutulmaktadır. Bu kayıt uzlaştırmacının uzlaşmayı sağlama süresi, uzlaşmaya yönelik teklif ve uzlaştırmanın sonucu, kanunda belirtilen esas ve hükümlerin yerine getirilmesi, uzlaşma faaliyetleri sırasında gerekli görev ve yetkileri kullanıp kullanamaması şeklinde dikkat edilerek değerlendirilmektedir.

Uzlaştırmacılar; devletin adalet hizmeti sunan kurumlarının çatısı altında faaliyet gösteren, kamusal hizmet niteliği taşıyan faaliyet ve görevlerde bulunan, toplumsal faydaya katkı sağlayan, lakin yargı dağıtım görevinde bulunmayan kişilerdir. Bununla birlikte uzlaştırma faaliyetlerinin kamusal hizmet olma niteliği bulunmaktadır.

Adalet Bakanlığı bünyesinde hazırlanan “Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifeleri” her yıl hazırlanıp Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir. Tarifeler uzlaştırma yönetmeliğinin 36. maddesinde de hüküm altına alındığı gibi uzlaştırmacının taraflar nezdinde

yaş, eğitim, sosyal ve ekonomik durumları gibi demografik göstergelerin değerlendirmesinin yanında uzlaştırmayı yürüttüğü süreçteki gayreti, yeteneği ve tarafların sayısı ile anlaşmazlığın niteliği dikkate alınmaktadır.

Tablo 4: Yıllar Bazında Uzlaştırma Tarife Cetveli

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Uzlaştırma Sürecinin Teklif Aşamasında Olumsuz Sonuçlanması Halinde;	100-150	114-171	132-198	145-218	160-240	200-300
Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde;						
2-3 Kişinin Uzlaştırılması Durumunda;	300-400	342-456	396-529	436-582	481-642	601-803
4-6 Kişinin Uzlaştırılması Durumunda;	400-500	456-570	529-661	582-727	642-802	803-1003
7-10 Kişinin Uzlaştırılması Durumunda;	500-600	570-684	661-793	727-872	802-962	1003-1203
10 ve Daha Fazla Kişinin Uzlaştırılması Durumunda;	600-700	684-798	793-925	872-1018	962-1123	1203-1404
Uzlaştırma sürecinin olumsuz sonuçlanması halinde;						
2-3 Kişinin Taraf Olması Halinde;	150-200	171-228	198-264	218-290	240-320	300-400
4-6 Kişinin Taraf Olması Halinde;	200-250	228-285	264-330	290-363	320-400	400-500
6-10 Kişinin Taraf Olması Halinde;	250-300	285-342	330-396	363-436	400-481	500-601
10 ve Daha Fazla Kişinin Uzlaştırılması Durumunda;	300-350	342-399	396-462	436-508	481-560	601-700

Kaynak: Resmi Gazete’de yayımlanan; “**2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022** Yılı Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifeleri” üzerinden tarafımızca tablolştırılmıştır.

Uzlaştırmacılara verilen ücretler yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi her yıl yeniden güncellenmektedir.

5. Uzlaştırma Müessesesinin Fail-Mağdur ve Mahkeme Giderleri Açısından İncelenmesi

Devletin elde etmiş olduğu gelirler neticesinde ve sosyal devlet anlayışı gereği topluma karşı üstlenmiş oldukları vazifeler sonucu katlanacakları maliyetler kamu harcaması olarak adlandırılmaktadır (Uzay, 2002: 152- 153). Adalet Hizmetlerine karşılık bu hizmeti sunan kurum ve kuruluşlar Genel ve Özel Bütçeli İdareler olarak ikiye ayrılmış bulunmaktadır.

Genel Bütçeli İdareler kapsamında Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, HSYK, Sayıştay, Adalet Bakanlığı; Özel Bütçeli İdareler kapsamında ise Türkiye Adalet Akademisi, Ceza ve İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İş Yurtları Kurumu, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumları yer almaktadır (Bütçe Ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, 2018).

Tablo 5: Yıllar bazında adalet hizmeti vermekle sorumlu genel bütçeli kurum ve kuruluşların bütçe ödenekleri 2017- 2021 (Milyar TL)

	2017	2018	2019	2020	2021
Adalet Bakanlığı	12.304.365.000	13.714.405.000	18.035.989.000	19.751.360.000	23.973.052.000
Anayasa Mahkemesi	58.784.000	68.448.000	69.969.000	73.607.000	86.522.000
Yargıtay	382.750.000	460.437.000	595.593.000	505.290.000	1.446.440.000
Danıştay	125.072.000	148.972.000	182.320.000	210.775.000	235.675.000
Sayıştay	257.485.000	276.701.000	367.368.000	412.090.000	441.550.000
HSK	61.236.000	64.966.000	76.849.000	93.163.000	103.209.000
TOPLAM	13.189.692.000	14.273.492.000	19.328.088.000	21.046.285.000	26.286.448.000

Kaynak: Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü ve Genel Yönetim Mali İstatistikleri verilerince tarafımızca düzenlenmiştir. **2017, 2018, 2019, 2020 Yılları Bütçesi İtibariyle (A) Cetveli İcmalleri & Genel Bütçeli İdareler (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma)**, <http://www.bumko.gov.tr>, Ankara, (Erişim) 31 Mart 2019, 5 Aralık 2020 & T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, **Genel Yönetim Mali İstatistikleri-2021 Yılı Genel Yönetim Bütçe Giderleri (Kurumsal Sınıflandırma)**, muhasebat.hmb.gov.tr, Ankara (Erişim) 25 Kasım 2022.

Adalet hizmeti veren kurum ve kuruluşların ödenek bütçelerinin artış sebebi yargıya taşınan uyuşmazlıkların artmasıyla birlikte kamusal hizmet harcamalarında meydana gelen artışlardır.

Merkezi Yönetim Bütçe Ödeneklerinde Adalet Bakanlığına verilen başlangıç ödeneğinin diğer kurumlara göre yüksek olduğu görülmektedir. Daha sonra ise en fazla bütçe payına Yargıtay ve Sayıştay sahiptir.

Tablo 6: Mahkemelerin Yıllar Bazında Bütçe Giderleri

2018	2019	2020	2021	2022
2.596.511.597,02	868.309.532,33	1.071.794.821,15	1.213.451.121,27	18.445.704.636,98

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018/2019/2020/2021/2022-Eylül Yılları Bütçe Giderlerinin Kurumsal Sınıflandırılması Tablosu verileri üzerinden tarafımızca derlenmiştir. (Erişim) <https://sgb.adalet.gov.tr/>, 25 Kasım 2022.

Bakanlığın bütçe giderleri içerisinde kurumsal sınıflandırma temel alındığında mahkemelerin son dört yıl içerisindeki toplam giderleri Tablo-6'da verilmiştir. Mahkeme giderleri, Bakanlık bütçe giderlerinin % 60'ını oluşturmaktadır. Bu durum iş yüküne bağlı olarak harcamalarda da meydana gelen artışın bir göstergesidir. Mahkemeler üzerindeki bu ağır iş yükü, adalet hizmetlerinin sunumunda etkinlik ve verimliliği olumsuz yönde etkileyecektir. Mahkemeye konu olabilecek dosya sayılarının alternatif çözüm yollarıyla azaltılması yargının ağır iş yükünü de azaltabilir.

5.1. Uzlaştırma ve Uzlaştırmacı Giderleri

Uzlaşma ve uzlaştırma giderleri doğrultusunda öncelikle uzlaştırma faaliyetinin niteliği, tarife aralığı, uzlaşma faaliyetine katılan uzlaştırmacı sayısı, uzlaştırmacının olumlu yahut olumsuz sonuçlanması büyük önem arz etmektedir. Ayrıca bir uzlaştırma faaliyeti sırasındaki giderler de incelendiğinde; harcanan zamana, uzaklığa, uzlaşma yerinin adliyeden adliyeye

farklılığına göre değişmektedir. Bu giderler farklılık gösterebilmekle birlikte daha çok yol, fotokopi ve yemek giderleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin bağlı olunan adliyede bu kırtasiye giderleri ücretsiz karşılanabilirken başka bir adliyede bu ihtiyaçlar belirli bir bedel karşılığı elde edilebilmektedir. Bunların yanında şehir dışı görevlendirmeler çıkmamakta, ancak il merkezine bağlı ilçelere görevlendirmeler yapılmaktadır. Yani Ankara’da görev yapan bir uzlaştırmacı için en uzak yer Polatlı Adliyesi olacaktır. Örnekle maliyetleri düzenlersek; dosyanın yüküne göre tarife bedeli, Polatlı’ya gidiş-dönüş için yapılan yol masrafı, kâğıt vb. kırtasiye giderleri, tarafların zamanında gelmemesinden dolayı yemek saatinin gelmesi ve yemeğe verilen ücret gibi giderler bulunmaktadır. Birden fazla uzlaştırmacı ile yapılan görüşmelere ve resmi verilere dayanarak, uzlaştırmacı görev maliyetini aşağıdaki tablodaki gibi oluşturmak mümkündür.

Tablo 7: Bir Uzlaştırmacının Tahmini Görev Maliyeti

FAALİYET KONUSU	MALİYETİ
5 Kişinin Uzlaştırılması Durumunda Ödenecek En Fazla Ücret Bedeli	1003 TL
Polatlı Adliyesine Minibüsle Gidilmesi Durumunda Uzlaştırmacıya; Minibüs Kalkış Durağına Gitmek İçin Verilen Ücret”	26 TL + 5,00 TL = 31,00 TL
Polatlı Adliyesinde Tevzi Edilen 3 Belgenin Fotokopisinin Çektirilmesi Gerekildi. (5 Fotokopi) + 1 Tane Pilot Kalem Gerekli.	1,50 TL + 10 TL = 11,50 TL
Taraflar Zamanında Adliye’ye İştirak Etmedi, Bu Sebepden Uzlaştırmacının Yemek Yemesi Gerekli ve Adliye’nin Köşesindeki Lokanta ’da Ortalama Bir Yemek Yedi ve İçecek İçti.	45 TL + 10 TL = 55 TL
Dönüş Ücreti	31 TL
TOPLAM MALİYET BEDELİ:	1.131,5 TL

Kaynak: 2022 Yılı Uzlaştırmacı Asgari Ücret Tarifesi (2021, Aralık 31), Resmi Gazete (Sayı: 31706, 7. Mükerrer) Madde 8. & Elektrik Gaz Otobüs Genel Müdürlüğü (EGO), “Toplu Taşıma Araçlarında İndirimli Ve Tam Yolcu Taşıma Biniş Ücretleri”, **EGO Genel Müdürlüğü** 2022, Aralık 17, <https://www.ego.gov.tr/tr/sayfa/2098/tasima-ucetleri>.

NOT: uzlaştırma ücret tarifesinde 10 ve daha fazla kişiye kadar ücret belirlenmiş olmakla birlikte tarafımızca ortalama olarak 5 kişinin ulaşması halinde en fazla yapılacak ödeme dikkate alınmıştır. Yine Polatlı, Ankara il sınırlarına dahil olup il merkezinden gidilebilecek en uzak nokta olduğu için tercih edilmiş, yol ücreti EGO web sitesinden alınmıştır.

Tablo 7’de bir uzlaştırmacının Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından atanan dosyadaki tarafları uzlaştırmak üzere çıktığı yol üzerine oluşabilecek giderleri yer almaktadır. Söz konusu tablo en yüksek maliyet yaratabilecek düzeyde hazırlanmıştır. Ulaşım giderleri, kırtasiye ve yeme-içme giderlerinin yanında uzlaştırmacının olumlu sonuçlanması durumundaki ücreti belirtilmiştir. Eğer bu giderlerin tamamı savcının onayı ile Hazine’den karşılanması durumu meydana gelirse, uzlaştırmacının başarılı olması durumunda ödenecek en yüksek bedel varsayımı altında 1.131,5 TL devlet hazinesinden çıkacak bedel olacaktır.

6. Mahkeme Giderlerinde Uzlaştırma Faaliyetlerinin Etkisi ve Tarafların Mali Yükündeki Değişmeler

Uzlaştırma faaliyetleri, adalet hizmetlerini sunan kurumların yükünü azaltıp etkinliğini artırarak, devletin veya tarafların zorlu geçen mahkeme süreçlerindeki aksaklıkları ve yıpratıcı etkilerini gidermek amacıyla alternatif çözümler arasında yerini almıştır. Bu faaliyetler sayesinde; mahkemenin yükünün azalması, adli sistemin rahatlaması, adaletin yerinde ve erken tecelli etmesi, adaletin onarıcı bir yaklaşımla tarafların iradeleri bağlamında sağlanması gibi durumlar adalet hizmetlerinin etkinliğine büyük fayda sağlamış bulunmaktadır. Bu uygulama ile kamu kurumlarına olan güvenin de artması beklenebilir. Mahkeme süreçlerinin sonuçlanma sürelerinin gecikmesi, bu süreçte suç veya suç unsurunun taraflara zarar vermeye devam etmesi gerek maddi ve gerekse manevi anlamda büyük bir yüke sebep olmaktadır.

Tablo 8: Mahkeme Giderlerine Etki Eden Faktörler

Mahkemenin Türü	Tanık Sayısı/Giderleri
Avukat Sayısı/Giderleri	Olumsuz Sonuçlanan Uzlaştırma Giderleri
Tebliğat Giderleri	Vekâlet Suret Harcı
Karar	İlam
Taraf Sayısı/Giderleri	Bilirkişi Sayısı/Giderleri
Dosya Giderleri	Peşin Harçlar
Keşif Gideri	Celse
Resmi Dairenden Alınan Belge Giderleri	Posta Giderleri

Kaynak: Hukuk Muhakemeleri Kanunu (2011, Şubat 4), Resmi Gazete (Sayı:27836), Yargılama Giderleri, Madde 323.

Tablo 8’de mahkeme giderlerine etki eden faktörler verilmiştir. Bu faktörler dâhilinde bir mahkemenin gerek devlet gerekse taraflar nazarında oldukça fazla bir yüke neden olabileceği anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen bu faktörler göze alınarak belli suçlar dâhilinde mahkeme giderleri hesaplanacak yine aynı suça ilişkin Uzlaştırma faaliyetinin olumlu sonuçlanması ve olumsuz sonuçlanıp uyuşmazlıkların mahkeme süreçleri sonunda sona ermesi durumundaki giderler ile karşılaştırılacaktır.

Örnek olaylar, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’nın yayınladığı istatistiklerden yararlanılarak 2021 yılı itibarıyla en çok karşılaşılan suç unsurları bazında kurgulanmış, hesaplamalarda güncel hizmet tarifeleri kullanılmıştır. Bu sayede uzlaştırma ve mahkeme süreçleri sonucundaki maliyetler, taraflar nezdinde değerlendirilmiştir.

Kasten Yaralama Suçuna Dair Yargılama Giderleri

Kasten yaralama suçu; uzlaştırma kapsamında ele alınan, TCK’da yaptırıma uğrayan suçlar arasında yerini almıştır. Lakin bu başlığımız altında TCK’nın 86. Maddesinin 2.

Fıkrasında yer alan suç unsuru sonucu basit tıbbi müdahale gerektiren hafif yaralama suçuna ilişkin uzlaşma görüşmelerinin olumsuz sonuçlanmış olması halinde tarafların katlanacakları yargılama giderleri ele alınmıştır.

- Bu giderleri, kuracağımız olay örgüsü çerçevesinde incelersek;

Kasten yaralama sonucu zarar gören müşteki Can, uğradığı zarar sonrası, suç fiilini işleyen sanık Cem hakkında Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Bunun üzerine Cumhuriyet Savcılığı, yaralamanın boyutuna istinaden kişilere uzlaştırmacı atanmasını öngörmüştür.

“Uzlaştırmacı, tarafları arayıp, uzlaştırma sürecine ilişkin bilgilendirmede bulunarak uzlaşma ilke ve haklarını anlatmış, uzlaşmanın olumsuz sonuçlanması halinde katlanacakları hukuki sonuçları belirtmiştir. Bunun üzerine taraflar uzlaşma için adliye binasında buluşmuşlardır. Can uzlaşma için Cem’in kendisinden özür dilemesini, tedavi masraflarını karşılamasını ve 10.000 TL para istemiştir. Cem talepleri reddetmiş ve sürecin mahkemece sonuçlanmasını istemiştir.”

Uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanmasıyla birlikte Cumhuriyet Savcısı, Asliye Ceza Mahkemesine şikâyete bağlı olarak Sanık Cem’e dava açmış bulunmaktadır.

- Hakkında dava açıldığını öğrenen Sanık Cem Barodan avukat istemek yerine, güvendiği başka bir avukatı seçmiştir. Bu Avukat giderleri ise;

Asliye Mahkemelerinde takip edilen bir dava olduğu için 2022 yılı Asgari Avukatlık Ücreti Tarifesine göre 9.200,00 TL Avukatlık ücreti ödemekle yükümlü olunacaktır.

Toplam: 9.200,00 TL

- Devam eden mahkeme süreci sonunda Sanık Cem’in Suçlu olduğu kanaatine varılmıştır. Bu sebeple mahkeme sonucu oluşacak giderlerin Sanık Cem tarafından ödenmesi öngörülmüştür. Bu giderler ise;

*Başvuru Harcı: 80,70 TL
Baro Pulu: 18,65 TL
Tebliğat Giderleri: 84,00 TL (Hızlı Tebligat)
Uzlaştırma Giderleri: 400,00 TL
Bilirkişi Ücreti: 480,00 TL
Keşif Giderleri: 480,00 TL
Dosya Giderleri: 1,20 TL
Peşin Harç: 44,40 TL
Vekâlet Harcı: 15,60 TL
Karar Harcı: 30,70
Toplam Avukatlık Giderleri: 18.400,00 TL
(Müştekinin Giderleri Dâhil)*

Toplam: 20.035,25 TL

- Bu süreçte müşteki Can’a kasten zarar vermekten dolayı TCK m.86/2’ye göre faile “...dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur” ifadesi gereğince hapis cezasının idari para cezasına çevrilmiş olması varsayımı altında aşağıdaki tablo oluşacaktır.

Hapis cezası günlüğü 20 TL’den işlem görmektedir. Hiçbir indirim söz konusu olmadığı varsayıldığında 1 yıl için 7.300,00 TL İdari Para Cezası Sanık Cem tarafından ödenmek zorundadır.

Toplam: 7.300,00 TL

➤ Cem Bey'in ödemesi gereken toplam ücret;

Toplam Yargılama Giderleri: 20.035,25 TL Katlanacağı İdari Para Cezası: 7.300,00 TL	
Toplam:	27.335,25 TL

Uzlaşma görüşmelerinde mağdur tarafından istenebilecek maddi edimlerin yukarıda belirtilen varsayımlar dâhilinde ortaya çıkan maliyete göre düşük olması durumunda, tarafların en azından sürecin içerisinde hissettikleri psikolojik ağırlık bertaraf edilmiş olabilecektir. Ancak bu görünmeyen maliyetlerin parasal bir bedeli zaten söz konusu değildir.

Hakaret Suçuna Dair Yargılama Giderleri

Türk Ceza Kanunu'nun 125 inci maddesinde kişilerin onur, şeref ve saygınlığını rencide edecek fiil, olgu gibi rencide edici faaliyetlerin cezalandırılması hüküm altına alınmıştır. Hakaret suçu olarak nitelendirilen bu eylemlerin cezalandırılması gerekmektedir. Uzlaştırma kapsamında değerlendirilmekle birlikte TCK'da en düşük ceza karşılığı olan suçlardandır.

Yine bu kısımda da ortaya çıkan bu suç üzerine uzlaştırmanın olumsuz sonuçlanması halinde yargılama giderleri olay örgüsü üzerinden incelenmiştir.

Hakaret suçuna istinaden olay örgüsünü incelersek;

Aynı iş kollarında çalışan Ahmet ile Yusuf aralarında ticari ve ailevi çekişmeler yaşamaktadır. Yusuf; Ahmet'in iş hayatına ve ailesine karşı kötü bir etki yaratacak tarzda onur kırıcı şekilde hakaret etmiş ve bu sebepten dolayı Ahmet, Cumhuriyet Savcılığına "kişilik haklarının zarara uğraması" gerekçesiyle suç duyurusunda bulunmuştur. Cumhuriyet Savcılığı ise tarafların aralarındaki bu husumeti çözmeleri amacıyla taraflara uzlaştırmacı atamıştır. "Uzlaştırmacı tarafları teker teker aramış ve Ahmet'in uzlaşma için şart sunduğu 5.000 TL değerindeki para talebini Yusuf'a iletmıştır. Yusuf belirtilen miktarı kabul etmeyerek uzlaşmadan çekilmiş, uzlaşma olumsuz sonuçlanarak mahkemeye intikal etmiştir.

Tarafların uzlaşmaması durumunda mahkemeye varan işlemler sonucu taraflar özel avukat tayin etmiş bulunmaktalar. Bu avukatlık giderleri ise;

Müşteki Ahmet'in Avukatlık Masrafı: 9.200,00 TL Sanık Yusuf'un Avukatlık Masrafı: 9.200,00 TL	
Toplam:	18.400,00 TL

Mahkemenin sanık Yusuf'un haksız olduğuna hükmetmesi ve yargılama giderlerinin sanık tarafından ödenmesi gerektiği sonucu ortaya çıktığında bu giderler;

Başvuru Harcı: 80,70 TL
Baro Pulu: 18,65 TL
Tebliğat Giderleri: 84,00 TL
Uzlaştırma Giderleri: 400,00 TL
Bilirkişi Ücreti: 480,00 TL
Tanık Giderleri (Asliye Mahkemeleri bu gideri kamu hizmeti olarak görür ve almazlar)
Dosya Gideri: 1,20 TL
Peşin Harç: 44,40 TL
Vekâlet Harcı: 15,60 TL
Toplam Avukat Giderleri: 18.400,00 TL
(Müştekinin Giderleri Dâhil)
Toplam: 19.524,55 TL

Yusuf Bey'in suçu dolayısıyla (TCK 125/1'e göre 3 aydan 2 yıla kadar hapis veya idari para cezası olabilir) 6 ay hapsi öngörülmüş ve İdari Para Cezasına çevrildiği varsayımı altında ortaya çıkacak maliyet aşağıdaki gibidir.

6 Ay (180 gün) x 20 TL = 3.600,00 TL
Toplam: 3.600,00 TL

Ahmet Bey ise mahkeme tarihinden 7 ay sonra manevi zarar gördüğünü sebep göstererek, Asliye Hukuk Mahkemelerine Yusuf Bey nezdinde Manevi Tazminat Davası açmış bulunmaktadır. Dava sonucu Yusuf Bey 22.500 TL Manevi Tazminat ödemiş bulunmaktadır. Yusuf Bey'in katlandığı toplam maliyet ise;

Yargılama Giderler: 19.524,50 TL
İdari Para Cezası: 3.600,00 TL
Manevi Tazminat: 22.500,00 TL
Toplam: 45.624,5 TL

Çoğu zaman basit bir özür ile bile giderilebilmesi mümkün olan bu uyuşmazlık için katlanılan masraflar yukarıda verilmiştir. Süreç içerisinde tarafların hissettikleri psikolojik ağırlık ve hayatlarına etkisinin ise parasal bir karşılığı söz konusu değildir.

7. Türkiye'de Yargılama Giderleri İçerisinde Uzlaştırma Müessesesi

Kamu kesiminin sunduğu kamusal mal ve hizmetler devlet hazinesinden karşılanan harcamalarla sağlanmaktadır. Adalet harcamalarında ise her ne kadar yargılama giderlerinin çoğu taraflar üzerine rücu edilse de devlet hazinesinden karşılanan yargılama gideri olarak nitelendirilen lakin mahkeme gideri olarak da adlandırılan giderler de bulunmaktadır.

CMK'na göre yargılama faaliyetlerinin gerek soruşturma gerekse kovuşturma evrelerinde yapılabilmesi için devlet hazinesinin ve tarafların yaptığı harcamalar yargılama gideri olarak nitelendirilmektedir (CMK, M.324/1). Yargılama süreci boyunca oluşan ödemelerin nasıl ve kimlere yükleneceği ise hüküm ve karar sırasında mahkeme başkanı veya hâkim tarafından belirlenmektedir (CMK, M.324/3).

Yargılama faaliyetlerinde oluşan giderlerin sadece yargı yoluna başvuranlarca değil bazı durumlarda ise devlet hazinesinden karşılanmasına karar verilebilmektedir. 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunun genel esasları içeren birinci kısmının birinci maddesinde mahkeme masraflarının amme alacağı olarak söz konusu Kanun kapsamında değerlendirilmesi hüküm altına alınmıştır. Bu sebepten yine aynı kanunun 106. Maddesi gereğince mahkeme masraflarının 20 Türk Lirasına kadar kamu alacağının terkin edilmesi hüküm altına alınmıştır (AATUHK, M. 106). Yargı kolları ihtiyacı olan herkese açık olmakla birlikte, haksızlığın nasıl ve kime yapıldığına bakılmaksızın adaleti sağlamak için mücadele etmektedir. Bu bağlamda Türkçe bilmeyen yahut engelinden mütevellit iletişim güçlüğü çeken kişilere kolaylık sağlamak amacıyla tercüman talebinde bulunan mahkeme, bu giderleri yargılama giderlerine dâhil etmez aksine bu giderlerin doğrudan devlet hazinesinden karşılanmasına karar verir (CMK, M.324/5).

Yapılan yargılama sürecinde sanık ve müşteki olan kişilerin suçlu ve mağdur sıfatlarına brnmedikleri zamana kadar sanığın bu süreçte bazı ödemelere tabi tutulması halinde ve mahkeme sonucunda kararın lehine verilmesi ile sanığın yaptığı ödemelerin bir kısmı veya tamamı devlet hazinesinden rücu edilmektedir (CMK, M. 325/3). Belirtmek gerekir ki sanığın birden fazla suçtan dolayı ödemesi gereken yargılama giderleri mevcutsa devlet sadece masumiyeti kanıtlanmış ve lehine karar alınmış olan davada önceden ödediği giderleri der (CMK, M. 327/2). Aynı zamanda hüküm kesinleşmeden sanığın hayatını kaybetmesi durumunda da ödenmesi gereken yargılama giderleri devlet hazinesinden karşılanmaktadır (CMK M. 325/4).

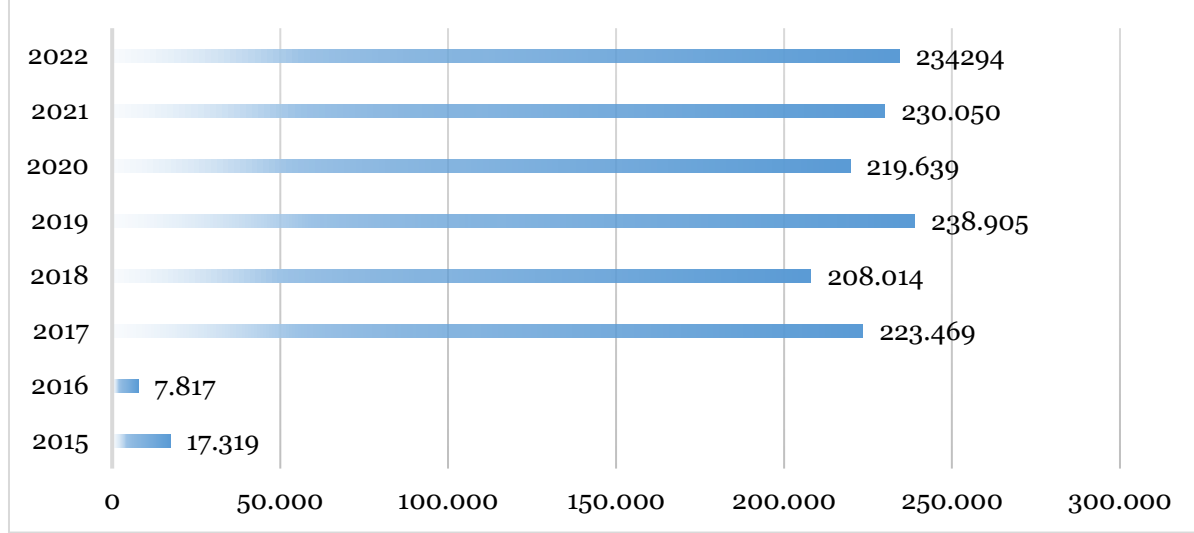
Uzlaştırma faaliyetleri doğrultusunda uzlaşma müzakerelerinin olumlu sonuçlanması ile birlikte oluşabilecek giderler yargılama giderleri arasında olup, devlet hazinesinden karşılanmaktadır.

Uzlaştırma müessesesinin faaliyetleri adalet harcamaları içerisinde değerlendirilmekle birlikte yapılacak olan harcamalar ise kamusal harcamalar olarak nitelendirilmektedir. Bu başlık altında ise devlet tarafından katlanılan ve yargılama giderlerinden olan uzlaşma giderlerinin kamu harcamaları içindeki yeri incelenmiştir.

Türkiye’de uzlaştırma müessesesi adalet sistemi içerisinde yargının yükünü hafifletmek amacıyla toplumsal onarıcı adalete hizmet etmektedir. Toplum içerisinde meydana gelen uyuşmazlıklar farklı suç fiillerinden meydana geldiği gibi bu suçların geleneksel yargılama yollarından uzak bir şekilde uzlaştırma müessesesine yönlendirilerek fail ile mağdur arasındaki

uyuşmazlığın çözümlenmesi amaçlanmaktadır. Türkiye’de 2015-2021 yılları itibariyle toplamda 1.145.213 dosya yargının yükünden alınıp uzlaştırma bürosuna yönlendirilerek olumlu bir şekilde sonuçlandırılmıştır (Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, 2022: 2).

Grafik 3. Yıllar Bazında Uzlaşma Sağlanan Uzlaştırma Dosya Sayıları

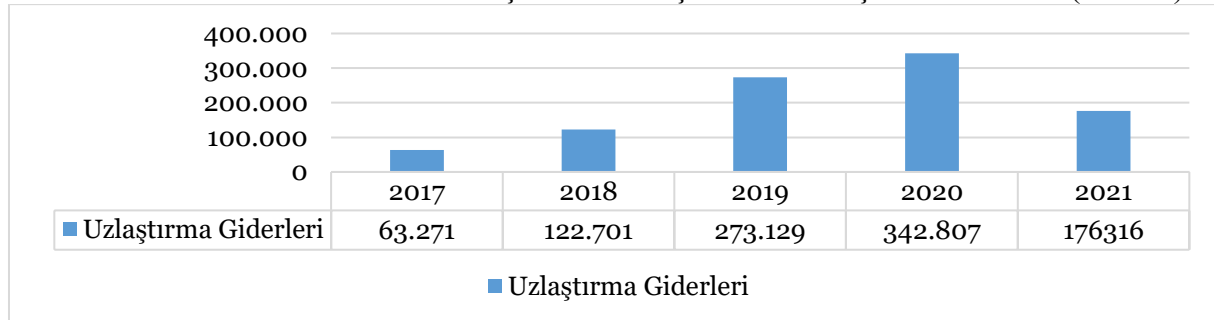

Kaynak: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, *2022 Uzlaştırma İstatistik*, Ankara, 2022, s.2. (Erişim) <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/>, 23.04.2022.

Grafik-3 itibariyle 2015-2021 yılları arası uzlaşma sağlanan dosya sayıları yer almaktadır. CMK’nun 253. ve 254. maddelerinde yapılan düzenlemeler sonucu, uzlaştırma müessesesine tabi suçların kapsamının genişletilmesi ve Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı’nın kurulmasıyla kurumsal kimlik kazanan uzlaştırma müessesesi dava dosyalarına önemli etki yaratmaktadır. Grafik-3 doğrultusunda son yıllarda uzlaştırma müessesesinin adalet hizmetleri içerisindeki yerinin giderek arttığı görülmektedir.

Uzlaştırma müessesesi hizmetleri için devlet hazinesinden yapılan harcamaların bu bölümde göz önünde bulundurulması gereklidir. Yine bu bölümde Genel Yönetim Bütçe Giderlerinin Ekonomik Sınıflandırması ile yargılama giderleri içerisindeki uzlaştırma müessesesine devlet tarafından yapılan giderleri de incelenecektir.

Grafik 4: Yıllar Bazında Genel Bütçe Giderleri İçerisinde Uzlaştırma Giderleri (Bin TL)

Kaynak: T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Genel Bütçe İstatistikleri 2017, 2018, 2019, 2020**, Ankara (Erişim) www.muhasibat.hmb.gov.tr, 02.02.2021

Uzlaştırma müessesesinin kurumsal açıdan yargı kolları içerisinde öneminin artmaya başladığı 2017 yılından 2020 yılına kadar uzlaştırma faaliyetleri için yapılan giderlerin seneler boyu arttığı görülmektedir. Bu giderler uzlaştırma müessesesinin olumlu sonuçlanması durumunda devlet hazinesinden karşılanmaktadır.

Grafik-4’de görüldüğü üzere olumlu sonuçlanan uzlaştırma faaliyetlerinin artması aynı zamanda devlet hazinesine de olumlu yansımaktadır. Burada uzlaştırma müessesesi ile giderlerde meydana gelen değişimin hangi yönde olduğu önem arz etmektedir.

Cumhuriyet savcılarının söz konusu suç unsurlarını gerçekleştiren şüpheliye karşı delilleri toplamak ve gerçeğin ortaya çıkmasına yönelik adli yükümlülükleri yerine getirmekle görevlidir (CMK, M. 160/2).

Uzlaştırma sürecinde Cumhuriyet Savcısının sadece şikâyetle konu olan fiile ilişkin raporu uzlaştırma bürosuna göndermesi haricinde başka bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Bununla beraber hâkim ve mahkeme sürecinde işbaşı yapan adli personeller de uzlaştırma sürecine dâhil olmayacaklardır. Uzlaştırma müessesesi ile birlikte mahkemelerin iş yükünü azaltıp, adli dosyanın daha kısa sürede çözümlenmesi devlete yönelik en büyük kazanç olacaktır. Devletin buradaki asıl kazancı maddi değil, toplumun onarıcı adaletten faydalanıp toplumun devlete güveninin tazelenmesi ve mahkemelerin üzerindeki aşırı iş yükünün alınması olacaktır. Bununla beraber mahkeme salonlarında ve hatta adliye binalarında gerçekleşen yoğunluk sebebiyle cari harcamalar da azaltılabilecektir.

2021 yılında en çok uzlaşma sağlanan dosya hakaret suçu olmuştur (Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, 2022: 20). Bir hakaret davasında ortalama yargılama giderlerinin (*avukat giderleri dahil*) 20.000,00 TL varsayıldığında ve 2020 yılında hakaret suçundan uzlaşmaya varılan dosya sayısının 79.875 olduğu veri iken, toplam 1.597.500.000,00 TL gibi ağır bir meblağın tarafların ceplerinden çıkmasının önüne geçildiği ifade edilebilir.

Rapor ve bilirkişi giderleri, keşif giderleri, adli yardım giderleri de devletin yargılama giderlerinde olmaktadır. Özellikle hâkimlerin karar alma süreçlerinde bilirkişi raporlarına büyük önem vermesi mahkeme sürecinde devletin katlanacağı yargılama giderlerini de etkilemektedir. Bilirkişi giderleri yıllar bazında aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9: Yıllar Bazında Bilirkişi Giderleri (Bin TL)

2017	2018	2019	2020	2021
288.507	379.048	441.914	273.795	641.0900

Kaynak: T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Genel Bütçe İstatistikleri 2017, 2018, 2019, 2020, 2021** Ankara (Erişim) www.muhasabat.hmb.gov.tr,05.12.2022.

Tablo-9’da 2021 yılında bilirkişi giderlerinde bir önceki bütçe dönemine göre yüksek bir artış olduğunu görülmektedir. Bu artışın meydana gelmesinin önemli sebeplerinden birisi ise mahkeme süreçlerinin halen yargı üzerindeki etkisinin devam etmesidir.

Bireylerin adli mecralarda adalet haklarını aramak istemeleri en doğal haklarıdır. Bu sebepten Adli Yardımlar devlet aracılığı ile adalet hakkını aramak isteyen maddi durumu yeterli olmayan vatandaşlar için verilmektedir.

Adli yardım, dava açmak için harç, dosya masrafları, avukatlık ve diğer yargılama giderleri gibi gerekli masrafların ödemesini sağlayamayacak durumda olan kişilere, bu giderlerin ücretsiz bir şekilde karşılanması imkânını sunan önemli bir kamusal hizmettir (Adli Yardım Stratejik ve Eylem Planı, 2016: 3).

Maddi durumu yetersiz olan kişilerin, devletin adalet hizmetlerinin dağıtımıyla görevlendirilmiş kurumların destekleriyle kişilerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilmeleri için yapılan faaliyetler adli yardım faaliyetleri olarak nitelendirilmektedir (Kılınç, 2011: 4).

İnsan haklarında adil ve eşit yargılanma hakkına sahip toplumun, devletin sunduğu adli yardımlardan yararlanıp adli kanallar yoluyla hakkını araması vazgeçilmezdir. Lakin adli yardımın kamusal bir hizmet olduğunu ve bütçe kaynaklarının ise sınırlı olduğunu belirtmek gerekmektedir.

Tablo 10: Yıllar Bazında Adli Yargılama Giderleri (Bin TL)

2017	2018	2019	2020	2021
257.390	295.673	352.732	282.513	559.902

Kaynak: T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, **Genel Bütçe İstatistikleri 2017, 2018, 2019, 2020, 2021** Ankara (Erişim) www.muhasabat.hmb.gov.tr,05.12.2022.

Tablo-10’da 2017-2021 adli yargıya genel bütçeden yapılan ödemeler verilmiştir. Yapılan giderlerin artış eğiliminin 2020 yılında tersine dönmesine rağmen 2021 yılında ise ciddi bir artış gösterdiği görülmektedir. Uzlaştırma gibi alternatif çözüm yollarının kullanımının genişlemesi halinde Hazine tarafından katlanılan maliyetlerin azalması mümkün olabilecektir.

Tablo 11: Uzlaştırıcı Giderlerinin Toplam Adalet Harcamaları İçerisindeki Yeri

Yıl	Olumlu Sonuçlanan Dosya Sayısı	Olumsuz Sonuçlanan Dosya Sayısı	Toplam Uzlaştırıcı Gideri (2-3 Kişinin Taraf Olması Halinde)	Toplam Adalet Harcamaları	Uzlaştırıcı Giderlerinin Toplam Adalet Harcamalarına Oranı
2021	230.050	43.341	₺202.066.550,00	₺28.251.566.012,00	0,007
2020	219.639	39.131	₺139.177.888,00	₺23.382.429.583,00	0,005
2019	238.905	45.629	₺138.426.801,00	₺21.005.434.274,00	0,006
2018	208.014	47.948	₺105.786.528,00	₺17.083.978.717,00	0,006

Kaynak: T.C. Adalet Bakanlığı 2018, 2019, 2020, 2021 Faaliyet Raporları, Ankara, 2018, 2019, 2020, 2021 Asgari Uzlaştırıcı Tarifeleri, Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı, 2018, 2019, 2020, 2021 Yılı Uzlaştırma İstatistiklerine istinaden tarafımızca derlenmiştir.

Uzlaştırıcı ödenekleri devlet hazinesinden karşılanmaktadır. Bu durum ise uzlaştırmacılara verilen ödeneklerin adalet harcamaları kapsamında değerlendirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tablo-11 üzerinde 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında ortalama uzlaştırıcı giderleri belirtilmiştir. 2-3 kişinin taraf olması halinde ele aldığımız uzlaştırıcı maliyetlerinin yıllar bazında arttığı görülmektedir.

Uzlaştırmaya tabi tutulmuş dosya sayılarındaki artış uzlaştırıcı giderlerinde meydana gelen artışın en önemli sebebi olacaktır. Bunun yanında Asgari Uzlaştırıcı Tarifesinde meydana gelen artışta yine uzlaştırmacılara harcanan miktarın artmasında etkili olmuştur. Aynı zamanda adalet hizmetlerindeki bütçe giderleri de aynı doğrultuda artış göstermektedir. Uzlaştırıcı giderleri, adalet harcamaları içerisinde çok az bir paya sahiptir. Bu payın artması olumlu sonuçlanan uzlaştırma dosya sayılarının artmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Uzlaştırma müessesesine yönelik toplumsal bilinçlendirmeyi artırarak ve uzlaştırma uygulamalarını mahkeme süreçlerinden önce mutlaka yönelmesi gereken çözüm mekanizması haline getirmek büyük önem arz etmektedir.

Devletin geleneksel yargılama yollarından uzaklaşıp ağır iş yükünü ve masraflarını azaltmayı hedeflemesi ile birlikte yine tablo üzerinden bu harcamaların az da olsa uzlaştırma müessesesine kaydığını söylemek mümkündür. Devlet kamusal hizmetlerde tasarruf eğilimi sergilemekle birlikte harcamalarının verimli ve etkin bir biçimde gerçekleşmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda adalet harcamalarında tasarrufa gitmek yerine uzlaştırma uygulamaları ile adli yargı üzerindeki iş yükünü ve yoğunluğu azaltarak daha etkin ve hızlı bir adalet sistemi hedeflemektedir.

8. Sonuç ve Değerlendirmeler

Uzlaştırma müessesesi onarıcı adalet anlayışının uygulanmasında başvurulan en güzel örneklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fail ile mağdur arasında yaşanan uyuşmazlığın mahkeme kurumuna başvurulmadan çözüm yoluna gidilmesiyle sadece tarafların mahkeme sürecinde yaşayacakları manevi ya da maddi yükü azaltmakla kalmayacak, aynı zamanda adalet hizmeti sunan kurumların üzerindeki ağır iş yükünü de azaltacaktır.

Uzlaştırma müessesesi, arabuluculuk, tahkim, müzakere gibi alternatif zm yolları, tarafları; mahkeme yoluna gidilmesi durumunda katlanacakları ağır külfetten kurtarmakta ve failin (sanık) topluma geri kazandırabilmesinde önem arz etmektedir.

Gerek ekonomik gerekse manevi açıdan topluma oldukça fayda sağlayan söz konusu zm yolları, yargının yükünü hafifletmekte ve kamu kaynaklarının daha etkin kullanılmasını sağlayarak toplam faydanın artmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı söz konusu uygulamaların kamu harcamaları içerisindeki yerinin değerlendirilmesidir.

Taraflar aralarında anlaşmaya varıp, suçlu suçunu kabul edip verdiği zararını telafi etmeye çalışması ile adaletin taraflar arasında tecelli etmesi sağlanmaktadır. Yargılama giderleri ile taraflara yüklenen maddi yükü ile beraber yargının ağır iş yükü sebebiyle adalet açısından gecikme yaşanması toplumsal huzursuzluğu da etkileyecektir.

Uzlaştırma müessesesinin giderek artan bir kullanım alanı bulduğu ve olumlu sonuçlanan dosyaların arttığı görülmektedir. Bu dosyaların kovuşturma evresinde ele alınması durumunda mahkeme kurumunun gireceği ağır yükün yanında, yargılama giderlerinde devlet hazinesinden çıkacak ödeneğin kamusal hizmetler üzerinde istenmeyecek bir masraf yaratacağını muhtemeldir. Bu sebepten uzlaştırma müessesesi sayesinde bu dosyaların adli yargılama sürecinden uzaklaştırıldığı ve daha hızlı bir adalet sisteminin oluşmasına sebep olduğu ifade edilebilir.

Onarıcı adalet anlayışının gereği olarak tarafların kendi rızaları ile uzlaştırma süreçlerine katılması daha etkin sonuçların alınmasına neden olacaktır. Uzlaştırmacının taraflara eşit ve tarafsız bir biçimde failin üstüne zorlama yoluyla baskı kurmadan yaklaşmaları son derece önemlidir. Uzlaştırmacı faaliyetlerinin sosyal yönlerine karşılık adalet hizmetleri üzerindeki mali yüküne de dikkat çekmek gerekir.

Uzlaştırmacıların hem dosya başı ücret giderleri hem de görev süresince yaptığı masraflar gider olarak btye yansımaktadır. Uzlaştırmaya yönelik dosya sayılarındaki artışı göz önünde bulundurulduğunda uzlaştırmacı giderlerinin de artış göstermesi olağandır.

Bununla birlikte uzlaştırma olmaksızın devletin katlandığı masrafların yanı sıra özellikle davayı kaybeden tarafın karşılaştığı masraflar toplam kaynak kullanımını açısından hatırı sayılır meblağlar oluşturmaktadır. Mali anlamda hesap edilebilen giderlerin yanı sıra tarafların uğradığı zaman kaybı ve psikolojik yıpranmanın hesaplanabilir bir yapısı bulunmamaktadır. Süreç içerisinde uğranılan zaman kaybı ve iş kayıplarının iş verimliliğini, dolayısıyla bir şekilde vergi gelirlerini etkilemesi beklenebilir. Uyuşmazlık konuları adliyenin soğuk duvarlarıyla fazlaca muhatap olmadan, onarıcı adalet kapsamında karşılıklı gönül hoşnutluğu ile giderilebilmesiyle ilerleyen yıllarda söz konusu çözüm yollarının kullanımının artışı ekonomik açıdan da faydalar sağlaması kuvvetle muhtemeldir.

Kaynakça

- 2017 Yılı Uzlaştırmaçı Asgari Ücret Tarifesi (2017, Ağustos 05), Resmi Gazete (Sayı:30145) Madde 8.
- 2018 Yılı Uzlaştırmaçı Asgari Ücret Tarifesi (2018, Ocak 05), Resmi Gazete (Sayı:30292) Madde 8.
- 2019 Yılı Uzlaştırmaçı Asgari Ücret Tarifesi (2018, Aralık 31), Resmi Gazete (Sayı: 30642, 4. Mükerrer) Madde 8.
- 2020 Yılı Uzlaştırmaçı Asgari Ücret Tarifesi (2020, Şubat 9), Resmi Gazete (Sayı:31034) Madde 8.
- 2021 Yılı Uzlaştırmaçı Asgari Ücret Tarifesi (2020, Aralık 31), Resmi Gazete (Sayı:31351) Madde 8.
- AATHUK, (1953, Temmuz 21), Resmi Gazete (Sayı: 8469)
- Akdoğan, A. (2011). *Kamu Maliyesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2018). Türkiye Geneli Uzlaştırma İstatistikleri. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, Ankara.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2019) Türkiye Geneli Uzlaştırma İstatistikleri. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, Ankara.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2020) Türkiye Geneli Uzlaştırma İstatistikleri. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, Ankara.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2021) Türkiye Geneli Uzlaştırma İstatistikleri. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, Ankara.
- Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı (2022), Türkiye Geneli Uzlaştırma İstatistikleri. <http://alternatifcozumler.adalet.gov.tr>, Ankara.
- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (2019). 2017, 2018, 2019, 2020, 2021Yılları Bütçesi İtibariyle (A) Cetveli İcmalleri & Genel Bütçeli İdareler (A) Cetveli İcmali (Ekonomik Sınıflandırma). <http://www.bumko.gov.tr>, İndirilme Tarihi: 31 Mart 2019.

- Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü (2019). Bütçe Hazırlama Süreci.
<http://www.bumko.gov.tr/>
- Ceza Muhakemesi Kanunu (2018) Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği (2017 Ağustos 5), *Resmi Gazete* (Sayı: 30145).
- Çetintürk, E. (2009). Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma. Ankara: HD Yayıncılık.
- Demir Gökyayla, C. (2019). Arabuluculuk ve Tahkimi Bir Arada İçeren Uyuşmazlık Çözüm Yolu. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77 (2), 575-616.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/52205/682338>
- Egeli, H. ve Yaşa, A. A. (2017). Devlet Bütçesi Açısından Adalet Hizmetleri ve Harcamaları: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme, *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı 2, s.84-94.
- Elektrik Gaz Otobüs Genel Müdürlüğü (EGO) (2019). Toplu Taşıma Araçlarında İndirimli Ve Tam Yolcu Taşıma Biniş Ücretleri, www.ego.gov.tr/ İndirilme Tarihi: 20 Ocak 2017.
- Hâkimler ve Savcılar Kurulu (2022). 2022 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/2103202309502022-yili-faaliyet-raporu-sonpdf.pdf>, Erişim:23.04.2023.
- Hukuk Muhakemeleri Kanunu (2011, Şubat 4), Resmî Gazete (Sayı:27836), Yargılama Giderleri.
- Göksu, M. (2022). Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yolları ve Tahkim, Seçkin Yayınları.
- Işık, A. (2014). Kamu Maliyesi: Ekonomik ve Mali Terimler Sözlüğü İlaveli. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- İşten, İ. & Mert, İ. S. (2018). Uzlaştırma Kanununun Etkinliğinin Artırılması: Uzlaştırma Sürecinde Karşılaşılan Hukuki Ve İletişime İlişkin Problemler İle Çözümlerine İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 11, Cilt 6, s.1-31.
- Özbek, M. (2005). Ceza Muhakemesi Kanununda Uzlaştırma. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 3, Cilt 54, 289-321.
- Sığırı, Ü. (2018). Müzakere. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- T. C. Adalet Bakanlığı (2009). Ceza Uyuşmazlıklarında Uzlaşma El Kitabı, Ankara. <http://www.dt-audit.com/dosyalar/CEZA-UNDP-1.pdf>, İndirilme Tarihi: 03 Aralık 2020.
- T. C. Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Müdürlüğü, (2018- 2019-2021). Adli İstatistikler 2018-2019-2021. <http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/>.
- T. C. Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2018/2019/2020 Yılları Bütçe Giderlerinin Kurumsal Sınıflandırılması, (Erişim) <https://sgb.adalet.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 06 Aralık 2020.

- T. C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel M¼d¼rl¼đ¼, Genel B¼t¼çe İstatistikleri 2017, 2018, 2019, 2020, Ankara
- T. C. Strateji ve B¼t¼çe Bakanlığı, (2020). Merkezi Y¼netim B¼t¼çe Kanunu İcmali (I) Sayılı Cetvel – Genel B¼t¼çeli İdareler (Ekonomik Sınıflandırma), Ankara.
- T¼rk Ceza Kanunu (2004, Eylül 26), Resmi Gazete (Sayı: 25611)
- Uzay, N. (2002). Kamu B¼y¼kl¼đ¼ ve Ekonomik B¼y¼me Üzerindeki Etkileri: T¼rkiye Örneği (1970- 1999). *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fak¼ltesi Dergisi*, Sayı: 19, s. 151- 172.
- Ward, T. & Langlands, R. L. (2008). Restorative Justice and The Human Rights Of Offenders: Convergences and Divergences, *Aggression and Violent Behavior*, Doi: 10.1016/j.avb2008.06.001, Sayı: 13, 355-372.